

Sommerfuglen

Tekst:

sitert fra samlingen H. C. Andersens Eventyr, Flensteds Forlag, Odense (årstall ikke angitt)

Filosofiske spørsmål:

Ariane Schjelderup og Øyvind Olsholt

Sist oppdatert: 15. november 2003

H. C. Andersen lar oss her følge en sommerfugl på vårlig jakt etter en kjæreste. Sommerfuglen er gutten som flyr fra blomst til blomst i håp om å finne akkurat den rette for ham selv. Men det er så mange blomster å velge mellom og ved alle og enhver finner han både fordelaktige og mindre fordelaktige trekk og egenskaper. Sommeren går og han er fremdeles uten kjæreste når det lakker og lir utpå høsten. Han søker tilflukt for regn og vind i et hus, men det skulle han kanskje ikke gjort...

Sommerfuglen vilde have sig en Kjæreste. Naturligviis vilde han have sig en net lille En af Blomsterne. Han saae paa dem; hver sad saa stille og besindig paa sin Stilk, som en Jomfru skal sidde, naar hun ikke er forlovet; men her vare saa Mange at vælge imellem, det blev en Besværlighed, det gad Sommerfuglen ikke være over, og saa fløi han til Gaaseurten. Hende kalde de Franske Margrethe, de veed, at hun kan spaae, og det gjør hun, idet Kjærestefolk plukke Blad for Blad af hende, og ved hvert gjøre de et Spørgsmaal om Kjæresten: «af Hjerte? - med Smerte? - elsker meget? - lille bitte? - ikke det allermindeste?» eller saadant Noget. Enhver spørger paa sit Sprog. Sommerfuglen kom ogsaa for at spørge; han nippede ikke Bladene af, men kyssede paa hvert eet i den Mening, at man kommer længst med det Gode.

«Søde Margrethe Gaaseurt!» sagde han, «De er den klogeste Kone af alle Blomsterne! De forstaaer at spaae! siig mig, faaer jeg Den eller Den? Og hvem faaer jeg? Naar jeg veed det, kan jeg flyve lige til og frie!»

Men Margrethe svarede slet ikke. Hun kunde ikke lide, at han kaldte hende Kone, for hun var jo Jomfru, og saa er man ikke Kone. Han spurgte anden Gang og han spurgte tredje Gang, og da han ikke fik et eneste Ord af hende, saa gad han ikke spørge mere, men fløi uden videre paa Frieri.

Det var i det tidlige Foraar; der var fuldt op af Sommergjække og Crocus. «De ere meget nette!» sagde Sommerfuglen, «nydelige smaa Confirmander! men noget ferske.» Han, som alle unge Mandfolk, saae efter ældre Piger. Derpaa fløi han til Anemonerne; de vare ham lidt for beeske; Violerne lidt for sværmeriske; Tulipanerne for prangende; Pinteliljerne for borgerlige, Lindeblomsterne for smaa og de havde saa stort Familieskab; Æbleblomsterne vare jo rigtignok som Roser at see paa, men de stode i Dag og faldt af i Morgen, ligesom Vinden blæste, det blev et for kort Ægteskab, syntes han. Ærteblomsten var den, som mest behagede, den var rød og hvid, den var skjær og fiin, hørte til de huuslige Piger, som see godt ud og dog due for Kjøkkenet; han var lige ved at frie til hende, men i det Samme saae han tæt ved hang en Ærtebelg med vissen Blomst paa Spidsen. «Hvem er det?» spurgte han. «Det er min Søster,» sagde Ærteblomsten.

«Naa, saaledes kommer De til at see ud senere!» Det skræmmede Sommerfuglen, og saa fløi han.

Caprifolierne hang over Gjerdet; det var fuldt op af de Frøkener, lange i Ansigtet og gule i Skindet; det Slags holdt han ikke af. Ja, men hvad holdt Han af? Spørg ham!

Foraaret gik, Sommeren gik og saa var det Efteraar; lige nær var han. Og Blomsterne kom i de deiligste Klæder, men hvad kunde det hjelpe, her var ikke det friske, duftende Ungdomssind. Duft trænger just Hjertet til med Alderen, og Duft er der nu ikke synderligt af hos Georginer og Stokroser. Saa søgte Sommerfuglen ned til Krusemynten.

«Den har nu slet ingen Blomst, men den er heel Blomst, dufter fra Rod til Top, har Blomsterduft i hvert et Blad. Hende tager jeg!»

Og saa friede han endelig.

Men Krusemynten stod stiv og stille og tilsidst sagde den: «Venskab, men heller ikke mere! jeg er gammel og De er gammel! vi kunne meget godt leve for hinanden, men gifte os - nei! lad os bare ikke gjøre os til Nar i vor høie Alder!»

Og saa fik Sommerfuglen slet Ingen. Han havde søgt for længe, og det skal man ikke. Sommerfuglen blev Pebersvend, som man kalder det.

Seent var det paa Efteraaret, med Regn og Rusk; Vinden blæste koldt ned ad Ryggen paa de gamle Piletræer, saa at det knagede i dem. Det var ikke godt at flyve ude i Sommerklæder, da vilde man faae Kjærligheden at føle, som man siger; men Sommerfuglen fløi heller ikke ude, han var tilfældigviis kommen inden Døre, hvor der var ild i Kakkelovnen, ja rigtigt sommervarmt; han kunde leve; men, «leve er ikke nok!» sagde han, «Solskin, Frihed og en lille Blomst maa man have!»

Og han fløi mod Ruden, blev seet, beundret og sat paa Naal i Raritetskassen; Mere kunde man ikke gjøre for ham.

«Nu sidder jeg ogsaa paa Stilk ligesom Blomsterne!» sagde Sommerfuglen; «ganske behageligt er det dog ikke! det er nok som at være gift, man sidder fast!» og saa trøstede han sig dermed.

«Det er en daarlig Trøst!» sagde Potteblomsterne i Stuen.

«Men Potteblomster kan man ikke ganske troe,» meente Sommerfuglen, «de omgaaes for meget med Mennesker.»

Ordforklaringer

Gaaseurt: gåsemure (krypplante med gule blomster tilhørende rosefamilien)

Foraar, Efteraar: vår og høst (årstidene)

Anemonerne: anemone, blomst i soleiefamilien, f.eks. blåveis og hvitveis

Pebersvend: peppersvinn, gammel ungar

Kakkelovn: ovn belagt med kakler, dvs. fliser av brent leire som er glasert på den ene siden

Raritetskassen: en kasse som inneholder sjeldne eller merkelige gjenstander, som regel til å henge på veggen til pynt

Spørsmål til eventyret

1. Sett opp alle trær og blomster som nevnes i eventyret i alfabetisk rekkefølge. Bruk et eget ark til dette.
2. Hva pleide folk å gjøre med gåseurten (gåsemuren)? Og hvem var det som pleide å gjøre dette?

3. Hvorfor svarte ikke Margrethe Gåseurt på sommerfuglens spørsmål om hvem han skulle fri til?

4. Hvorfor var ikke sommerfuglen interessert i krokusen og [sommergjækkene] – og hva hadde han imot epleblomstene? Hva var galt med kaprifolene?

5. Hvilken blomst endte det med at sommerfuglen fridde til og hvorfor fikk han avslag?

6. Hvor ble det av sommerfuglen da høsten kom?

7. Hva var det sommerfuglen gjorde som førte til at han til slutt ble fanget, trødd på nål og satt på utstilling ved siden av potteplantene?

Svar til spørsmålene

1. Sett opp alle trær og blomster (med de norske navnene) som nevnes i eventyret i alfabetisk rekkefølge. Bruk et eget ark til dette.

Anemone, epleblomst, ertebloomst, fiol, gåsemure, georginer, kaprifol, krokus, krusemynte, lindeblomst, piletre, pinseliljer, roser og stokkroser, sommergjække og tulipan.

2. Hva pleide folk å gjøre med gåseurten (gåsemuren)? Og hvem var det som pleide å gjøre dette?

Man pleide å plukke ett og ett blad fra blomsten idet man sier «elsker-elsker ikke» e.l., slik det fremdeles er vanlig å gjøre med løvetann. Det er særlig kjærester eller forelskede som gjør dette, den gang som nå.

3. Hvorfor svarte ikke Margrethe Gåseurt på sommerfuglens spørsmål om hvem han skulle fri til?

Hun ble fornærmet da sommerfuglen kalte henne for «kone». Hun var jo ingen kone, men en jomfru.

4. Hvorfor var ikke sommerfuglen interessert i krokusen og [sommergjækkene] – og hva hadde han imot epleblomstene? Hva var galt med kaprifolene?

Krokusene og sommerkjækkene var for «ferske», det er jo disse som spirer aller først om våren. Epleblomstene hadde for kort blomstringstid, mente han, og kaprifolene var "lange i ansiktet og gule i skinnet".

5. Hvilken blomst endte det med at sommerfuglen fridde til og hvorfor fikk han avslag?

Han fikk avslag av krusemynten fordi hun mente de var for gamle, at de ville bli til latter hvis de giftet seg.

6. Hvor ble det av sommerfuglen da høsten kom?

Han fløy inn i et hus og varmet seg ved kakkelovnen.

7. Hva var det sommerfuglen gjorde som førte til at han til slutt ble fanget, trædd på nål og satt på utstilling ved siden av potteplantene?

Han fløy opp til vindusruten i håp om å finne solskinn, frihet og en liten blomst.

Ideer til filosofiske samtaler

1. Sommerfuglen vil så gjerne ha seg en kjæreste. Han flyr derfor fra blomst til blomst, men finner noe å utsette på alle som en. Det ender med at han ikke finner noen.

Er det lettere å finne noe å kritisere hos andre enn noe å rose og prise? Hvilke egenskaper må til for å bli en dyktig kritiker? Hvilke egenskaper må til for å se det gode i alle? Hva er viktigst i livet: å bli en dyktig kritiker eller å se det gode i alle ting?

2. Du skal ut og kjøpe deg et par bukser. Utvalget i butikkene er kjempestort og du har store problemer med å velge deg ut akkurat det plagget som passer best på deg. Hva må til for at du til slutt skal klare å velge: kritisk sans, gode råd fra venner, mye penger, lite penger dårlig tid?

Du skal ut og kjøpe deg et par bukser. Utvalget i den ene tilgjengelige butikken er elendig. Det er kun ett par som passer. Buksene er ikke spesielt stilige, men det er ikke noe å velge mellom. Hva må til for at du likevel skal synes at buksene er ålreit: alle andre går med dem, du bryr deg ikke om klær, ingen av vennene dine bryr seg om klær, ingen dømmer andre etter hvilke klær de går med?

Hvordan tror du sommerfuglen ville oppført seg dersom det bare fantes en eneste blomst i hele verden?

3. Er det lettere å hate et menneske enn å elske et menneske? Sett at du får vite at din beste venn har bedratt deg. Hva skal til for at du fortsetter å være glad i vennen din etter dette? Er det overhodet mulig?
4. Gåseurten (gåsemuren) ble veldig fornærmet da sommerfuglen kalte henne «kone», så fornærmet at hun ikke svarte på spørsmålene hans enda han spurte tre ganger. Hadde hun grunn til å være fornærmet synes du? Burde kanskje sommerfuglen ha skjønt at han fornærmet henne? Hva kan grunnen være til at han ikke skjønnte det? Kanskje fordi han dro til henne bare for å spørre henne om råd? Kanskje han ikke så hvor vakker hun var fordi han bare var opptatt av å få høre spådommen hennes?

Har du noen gang opplevd at et menneske blir vakrere jo lenger du kjenner det? Eller omvendt: at et menneske avslører seg som mindre vakkert enn det var da du først ble kjent med det? Hva i oss er det som får oss til å se verden annerledes fra gang til gang? Er det noe ved verden – eller er det noe ved oss?

5. Sommerfuglen trøster seg til slutt med at det å bli trødd på nål igrunnen er ganske likt med det å være gift: man sitter fast. Potteplantene synes dette er en dårlig trøst, men sommerfuglen hører ikke på dem for «de omgås for meget med mennesker». Hvorfor mener potteplantene det er en dårlig trøst? Og hvorfor er sommerfuglen skeptisk til planter som omgås mennesker? Fordi han ser på seg selv som fri og selvstendig mens menneskene er ufri og uselvstendige? Vil du si at sommerfuglen er fri i dette eventyret?